

Lutka u rukama odgojitelja i djeteta

Rogošić, Mirna

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:734278>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-05**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za odgojne i obrazovne znanosti

MIRNA ROGOŠIĆ

LUTKA U RUKAMA ODGOJITELJA I DJETETA

Završni rad

Pula, 2015.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za odgojne i obrazovne znanosti

MIRNA ROGOŠIĆ

LUTKA U RUKAMA ODGOJITELJA I DJETETA

Završni rad

JMBAG: 0303016586, redoviti student

Studijski smjer: Predškolski odgoj

Predmet: Lutkarstvo i scenska kultura

Mentor: Breza Žižović, predavač

Pula, rujan 2015.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Mirna Rogošić, kandidat za prvostupnicu predškolskog odgoja ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica:

U Puli, 30.9.2015.

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Mirna Rogošić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom Lutka u rukama odgojitelja i djeteta koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 30.9.2015.

Potpis

Sadržaj:

1. UVOD	1
2. LUTKA	4
2.1. O lutki kao o čovjeku	5
2.2. Lutka može što i čovjek	6
3. VRSTE LUTAKA	7
3.1. Ručna lutka - GINJOL	7
3.2. Ručna lutka - ZIJEVALICA	9
3.3. LUTKE SJENE.....	11
3.4. Štapna lutka - JAVAJKA.....	13
3.5. Lutke na koncima - MARIONETE	15
3.6. Ostale vrste lutaka	17
3.6.1. Bunraku-lutke	18
3.6.2. Velike ili gigantske lutke	19
3.6.3. Bauhaus i lutka.....	20
4. PREDŠKOLSKO DIJETE I SCENSKA LUTKA	21
4.1. Emocionalna povezanost djeteta sa scenskom lutkom	23
4.2. Kreativnost i socijalizacija pomoću scenske lutke	23
4.3. Komunikacija pomoću scenske lutke.....	24
4.3.1. Lutke kao sredstvo izražavanja.....	24
4.4. Lutka kao terapijsko sredstvo u radu s djecom s teškoćama u razvoju.....	25
4.5. Metoda dijaloške drame s lutkama (DDL)	26
5. ODGOJITELJ I SCENSKA LUTKA	28
6. ODGOJITELJ I DIJETE U SCENSKOJ AKTIVNOSTI	30
7. ZAKLJUČAK	35
8. LITERATURA	37
SAŽETAK	38
SUMMARY	39

1. UVOD

Lutkarstvo je scenska umjetnost vrlo slična glumačkom kazalištu, jedino što kod lutkarstva postoji posrednik između glumca i publike, a to je lutka. Pojam lutka podrazumijeva bilo koju figuru namijenjenu dječjoj igri: lutku igračku, modnu lutku, porculansku, plastičnu lutku i scensku lutku. Uz lutkarstvo se veže lutka kao pokretna figura, odnosno, scenska lutka namijenjena lutkarskoj izvedbi na pozornici. Lutka je temeljno izražajno sredstvo te umjetnosti, a karakterizira ju mehanizam kojim glumac lutkar manipulira dajući toj figuri, predmetu ili objektu, život. Lutka je metafora, pokret koji ju oživljava daje joj smisao, a ona u sebi posjeduje mogućnost različitih transformacija i to samo dokazuje njezinu bit i posebnost po kojoj je ona više od samoga objekta.

Unatoč raznolikostima koje susrećemo kod lutaka, one se mogu podijeliti prema načinu pokretanja (rukom, štapom ili koncima). Dijelimo ih na: ručne lutke (ginjol i zijevalica), lutke na štapu (javajke, lutke za kazalište sjena i velike lutke) i lutke na koncima (marionete). Lutke možemo dijeliti i prema poziciji s koje se animiraju. Tako razlikujemo one koje se animiraju odozdo (ručne lutke, štapne lutke) i odozgo (marionete na koncima i marionete na žici).

Mnoštvo je mogućnosti koje nam lutkarstvo nudi, a cilj mu je da se lutka oživi među djecom tako da ona ne budu pasivni promatrači, već aktivni sudionici procesa nastanka lutke i lutkarske predstave.

Temu ovoga rada izabrala sam zato što sam kroz studij bila fascinirana kolegijem Lutkarstva i scenske kulture. Naime, u početku nisam znala da ću aktivno sudjelovati u izradi lutaka i kreiranju lutkarske predstave jer su se kolegiji do tada uglavnom odnosili na teorijski dio. Na moju prvu izradu lutke i njezino predstavljanje podsjetila su me djeca u vrtiću koja su, kao i ja na početku, imali nedostatak mašte te simpatičan sram pri predstavljanju svoje lutke. Shvatila sam da se pomoću lutke i djeca rješavaju straha od verbalne komunikacije, izražavaju svoje dojmove i osjećaje, kroz lutku govore puno o sebi što je na drugi način teško saznati. Ovim radom želim saznati i naučiti na koji način što više uvoditi lutku i kreiranje lutkarske predstave u vrtić, ali u pravoj mjeri, koliko je često predlagati i koristiti. Želim saznati i kako u djetetu pokrenuti emociju pomoću lutke te koji značaj ima lutka u djetetovom životu.

Nadam se da ću kroz ovaj rad saznati sve potrebno i da će mi to pomoći u budućem radu s djecom te mene izgraditi u što boljega odgojitelja.

„Lutkine mogućnosti sežu dalje od živoga glumca, ona svojom pojavnošću doseže sfere u kojima je ispred samoga glumca, a teoretičar E. G. Craig također ju je stavio u povlašteniji položaj na samom početku 20. stoljeća, predviđajući joj blistavu budućnost i nazivajući ju „nadmarionetom“.“ (Benić, 2009., str. 8.)

Slika 1: Scenska igra lutkama između dvoje predškolske djece; <http://www.vrticmilanasachsa.zagreb.hr/>, preuzeto 16.9.2015.

PISMO LUTKE

„Svi moji, nasušni, ljudi!

Ja sam Lutka! Odlučila sam progovoriti o sebi. Veoma dobro znam da je nepristojno bilo koji iskaz započeti s „ja“, ali ja sam zaista ja i samo sam to što jesam. Nemam svoje prošlosti, premda je moje porijeklo prastaro i moja se nit ispreda iz kozmičkog klupka djetinjstva svijeta i čovjeka. Ja (već sam opravdala taj svoj narcisoidni, kad dobro promislim, dalo bi se reći i sunovratni početak, zar ne?), dakle, imam samo budućnost, odnosno sveltremenu sadašnjost koja samim time, odnosno samom mnome, postaje budućnost sadašnjosti i prošlosti.

Rekoh „samom mnome“, ali to nije potpuno točno. Imam ja i s v o g a č o v j e k a! Ostvarujemo zajedničko postojanje svijeta. On je moj dušo-tvorac, dušo-dušac, dušo-vođa. On je sve što ja nisam: nestalan je, podložan mijenama, osjetljiv na jezik i povijest, na vrijeme i trajanje, snosi emocije. Ja sam savršena ili nesavršena, ali ne jedno i drugo, nevjerovatna ili svakidašnja, ona koja tobože trpi ili se tobože raduje. Ona sam koje nema u mome pamćenju, jednom riječju (jasno je da se tu ne radi ni samo o riječi, ni samo o *jednoj* riječi), *ja sam ja*, i to mi je dovoljno, više nego se može podnijeti.

Zato ja i imam svoga čovjeka da *on*, umjesto mene, podnese sve, od djetinjstva (kojem, dakako, prethodi koncepcija i rođenje) do smrti, koju ja is(m)ijavam svojim životom.

Osjećala sam potrebu da ovo kažem, ostajući zauvijek nasušna vaša

Lutka

(Paljetak, 2007., str. 7.)

2. LUTKA

„Sva djeca nose naklonost i ljubav prema lutki. Lutka je element njihove igre, lutka je biće njihova svijeta, sudionik i sugovornik, njihov drugi, mali, često hrabriji i odvažniji „ja“. Lutka je, k tome, i element suvremene umjetnosti svjesne svojih osobitih istina, pravila i obaveza. Lutka je, k tome, i element suvremene umjetnosti svjesne svojih osobitih neistina, rušenja pravila i ukidanja obaveza. Lutka je istovremeno i produkt umjetnosti. Iz mrtve materije lutkar (kreator lutke i njezin animator) stvara sliku života, viziju svijeta u potpunosti samosvojnu, na novi način postojeću i ostvarenu uz pomoć nove obduhovljene/animirane materije. Lutka živi u mašti i od mašte svojih (uvijek malih) gledalaca.“ (Paljetak, 2007., str. 60.)

U posljednje vrijeme sve veću potporu struke i šire javnosti dobiva uvjerenje u neophodnost korištenja lutke u obrazovnom procesu. Također je naglašena važnost koju teoretski pristup ima u razvijanju praktičnih iskustava svakodnevnog korištenja lutke u nastavi.

Dr. Ida Hamre iz Danske, jedna od utemeljiteljica UNIMA-ine komisije „Lutka u obrazovanju“, naglašava utjecaj koji lutkarska predstava ima na razvoj djetetove osobnosti na tri razine: estetskoj, emocionalnoj i etičkoj, dok istovremeno utječe i na razvoj kreativnog mišljenja. Dr. Milda Brėdikytė, umjetnica iz Litve, napisala je važan članak o korištenju lutke u dijaloškoj igri. Ona predlaže metodu koja je podudarna sa suvremenim trendovima socioloških istraživanja: u vođenju osobe do njezina identiteta i samopouzdanja pribjegava se naraciji i dijalogu kao sredstvu za otkrivanje problema te osobe. Djeca nisu uvijek u stanju izraziti svoje dojmove i osjećaje riječima pa je simbolička igra lutkama dobro rješenje toga problema, ona djeci omogućava da sa svojom okolinom komuniciraju neizravno, tj. neverbalno. Tu vještinu mogu jednostavno steći promatrajući svoga odgojitelja kako koristi lutku u dijaloškoj igri. Rad dr. Brėdikytė znanstveno je utemeljen i baziran na praktičnom radu. Njezini rezultati su slični zaključcima mnogih predškolskih i osnovnoškolskih učitelja iz cijeloga svijeta pa kao takvi zaslužuju našu pozornost. Sažetak njezinoga, teorijski i empirički zasnovanog, rada o neophodnosti korištenja lutke u pedagoškom procesu predstavlja jedan od važnijih zapisa u posljednje vrijeme, a ujedno je i nastavak istraživanja koje je u 1980im provela pokojna Nancy Renfro iz SAD-a.

Članak Helene Korošec, asistentice za lutkarstvo i dramu na Pedagoškom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani, također se temelji na teorijskim pojmovima: komunikacija s lutkama omogućava suvremenom djetetu, koje je izloženo agresivnom utjecaju medija i samoga života, naći rješenje za svoje probleme na simboličkoj razini što je moguće bezbolnije.

Međunarodna udruga UNIMA i njezina posebna komisija sve se više zalaže za stajalište da djeca imaju pravo na lutku, a njihovi odgojitelji na znanje o uporabi lutke te je svakako dobrodošao svaki dublji uvid u značenje i važnost lutke. (Majaron, 2004.)

2.1. O lutki kao o čovjeku

„Lutke su dio našega života, stanovnici su ovoga svijeta. One velike lutke koje sjede na našim nezgrapnim kaučima, one malene lutkice koje vise ispred šofer-šajbi u našim automobilima, kojima katkad lijepimo papirnate oči s velikim trepavicama da bismo ih učinili čovjeku sličnim. Dio su našeg svijeta i one lutke u izlozima koje na sebi nose svu onu odjeću što je možemo ili ne možemo kupiti, ali nećemo govoriti o tim lutkama. Govorit ćemo o lutkama koje su bića u ovom svijetu ljudi.“ (Paljetak, 2007., str. 10.)

Smisao postojanja lutke očituje se u situaciji kada gledajući nju, mislimo na čovjeka, kada se s njom uspoređujemo. „Lutka nije samo predodžba čovjeka, ona objašnjava njegovu situaciju, oblikuje njegovu povezanost sa svijetom“. (Jurowski, 2007., str. 12.)

Marioneta visi u svjetlosti, ona je lutka na užetu koja se ne vidi zbog tame. Ona je tu u ime čovjeka na kojega nas podsjeća, prisjećajući se svih izgubljenih zraka Sunca i sanjajući povratak njemu. Marionete dolaze iz visine – iz slobode, i vraćaju se njoj. Samo one, ti glumci bez ljudske prošlosti, bez sjećanja, bez problema, uspijevaju postići čudo, definitivno i neobično: projicirati nepromjenjivu igru poznatih istina i pitanja u jednu novu, nemoguću dimenziju, u prostor u jednakoj mjeri oslobođen znakova prošlosti i budućnosti. (Ledy, 2007., str. 12.)

Okružene ljudima lutke su poprimile nešto od njih. Dolaze iz neslobode, ili pak iz slobode, a do svjetlosti im je potreban čovjek, on im je ljestvica, a one njemu drugo, hrabrije „ja“. (Paljetak, 2007., str. 11.)

„Ko san je prošla naša predstava. Naši su glumci, ko što rekoh, bili sve same – l u t k e.“
(Shakespeare, 2007., str. 13.)

2.2. Lutka može što i čovjek

Lutka može sve što i čovjek (ali i ne mora). Čovjek, međutim, ne može sve što može i lutka. Tako bi se, najjednostavnijim riječima, mogla definirati razlika između lutke i čovjeka, lutke na lutkarskoj sceni i čovjeka na „živoj“ sceni. U toj razlici se krije i sva neodoljivo privlačna snaga lutke. Pogrešno bi, dakako, bilo pomisliti da, govoreći o lutki, iz vida izgubimo čovjeka (premda ga u lutkarskoj predstavi treba što više „gubiti“ iz vida).

Lutka i čovjek simbiotično su biće, ne samo u kazalištu lutaka. Nemoguće ih je odijeliti u bilo kojoj životnoj situaciji.

Lutka i čovjek u predstavi postaju jedinstveno biće odričući se, svatko sa svoje strane, dijela svoje prirode („viška“ života i „viška“ smrti) u korist zajedničkog scenskog postojanja pod zajedničkim suncem reflektora pod kojim, također, kao ni pod pravim, nema ničega novoga, nego je sve, na dojmljivo začuđujući način, drugačije isto. Lutka ne stari, ne gubi ljepotu i ne umire – zamjenjuje samo svoju smrtnu komponentu i živi život božanstveno vječan. (Mrkšić, 2006., str. 23.)

Lutka i čovjek

(Pjesma za lutke, Paljetak, 2007., str. 123.)

U svakom, lijepom, teškom trenutku
čovjek u svjetlo podmetne lutku.

Kad god se lutka iz svjetla odmetne,
u tami spretno čovjeka podmetne.

Dok zemlja vježba uporno kretanje,
traje i ovo vječno podmetanje.

3. VRSTE LUTAKA

Lutke možemo podijeliti prema načinu pokretanja: rukom, štapom ili koncima. Dijelimo ih na ručne lutke: ginjol i zijevalica; lutke na štapu: javajke, lutke za kazalište sjena i velike lutke; lutke na koncima: marionete. Lutke možemo dijeliti i prema poziciji s koje se animiraju. Razlikujemo one koje se animiraju odozdo: ručne lutke i štapne lutke; i odozgo: marionete na koncima i marionete na žici.

3.1. Ručna lutka - GINJOL

Sudbina ove lutke nastaje i nestaje u trenutku kada, navučena na ruku lutkara poput rukavice, progovara sebi svojstvenim jezikom, jezikom lutke što ga razumiju svi ljudi jer osjećaju da će to „biće“ bez identiteta koje započinje svoj život na pozornici u jednom trenutku opravdati svrhu svog postojanja. (Benić, 2009., str. 10.)

Sam naziv ručna lutka otkriva osnovno obilježje tog tipa lutke. Navlači se na ruku poput rukavice i pokreće pomicanjem prstiju, rotacijom šake i podlaktice te se zato ginjol lutka zove i lutka rukavica. Obično kažiprst pokreće glavu, a palac i mali prst pokreću lutkine ruke.

Ime: Ginjol ili izvorno franc. *Guignol* danas je kod nas sinonim za ručnu lutku, no iza tog imena se krije „običan“ mali lutak navučen na ruku animatora, okrugle glave, velikih očiju, crvenih obraza, prćastog nosa i široka osmijeha. Podrijetlom je Francuz, rođen je u Lyonu, a kreirao ga je Laurent Mourguet. (Glibo, 2000.)

Anatomija: Ginjol je kao ručna lutka vrlo jednostavna lutkarska forma. Njegov izgled i animacija su jednaki kao i kod drugih tipova lutaka i nisu se puno mijenjali kroz povijest. Sama anatomija ginjola se sastoji od triju elemenata: predimenzionirane glave, izraženih ruku i tijela (haljinica koja prekriva ruku glumca lutkara). U osnovi svakog ginjola su ta tri elementa, no najizraženiji dijelovi lutke su glava i ruke koji su u odnosu na tijelo uvećani kako bi bili vidljivi, a noge joj nisu potrebne, iako su ponekad dodane tijelu i slobodno vise. Kod klasičnih ginjola karakter je vrlo izražen, karikiran (veliki nos, istaknute oči) kako bi publici bio vizualno odmah prepoznatljiv. Ruke ginjol lutke čine mali rukavi haljine na koje su pričvršćeni uvećani dlanovi. Kostim lutke treba biti jednostavan, simbolički naznačen i

neupadljiv kako bi lice i ruke lutke došli do izražaja. Kostim je ujedno i trup lutke koji obvezno od ekstremiteta ima ruke, a ponekad može imati i noge koje slobodno vise prepuštene gravitaciji. Osnova kostima je rukavica s tri prsta. Duljina kostima, kad se navuče na ruku glumca lutkara, seže gotovo do lakta, a ako želimo da nam ruka bude nevidljiva, ta je duljina haljinice idealna. Materijal od kojega se izrađuje kostim obično je tkanina, a zbog njezine mekoće i podatnosti glumac lutkar nesmetano može pokretati lutku.

Pokretanje/animacija: Ruka glumca lutkara zapravo je tijelo lutke. Glavu pokreće kažiprst, a palac i ostali prsti pokreću lutkine ruke. Položaj glave sugerira gledatelju lutkino raspoloženje. Glava opuštena prema naprijed pokazuje potištenost, žalost i tugu. Blago nagnuta glava unatrag s „podignutim nosom“ pokazuje bahatost, egocentričnost i autoritet. Pogled lutke određuje i pokret, ali da bi sama lutka bila uvjerljiva, glumac lutkar nastoji fiksacijom svog pogleda na lutku „gledati umjesto nje“. Tek u tom slučaju publika vjeruje lutki, kada je i sam „animator ta lutka“.

Pokreti glave imaju određeno značenje, primjerice:

- kimanje glave prema naprijed i vraćanje natrag znači potvrdu i odobravanje
- pokret glave lijevo-desno znači negodovanje
- mala nagnutost na jednu stranu podrazumijeva pažljivo slušanje ili razmišljanje
- nagnutost glave prema naprijed naglašava tugu lutke.

Pokreti rukama:

- pljeskanje ruku oslikava aplauz, potvrdu i žurbu
- mahanje jedne ruke je pozdrav
- raširene ruke predstavljaju iznenađenje, poziv na zagrljaj ili sve zajedno
- ruka naslonjena na glavu predstavlja razmišljanje
- trljanje ruku pritajeno je veselje.

Glas, govor, ginjol-lutke oslikava njezin karakter i treba biti primjeren njezinoj veličini. Manje lutke su okretne, brže, sa slabijim, pretjerano piskutavim glasićem, dok veće lutke mogu imati dublji, usporen i glasan govor.

Pozornica za ginjol: Prostor igre za ručne lutke jest tzv. lutkarska pozornica-kutija. Visoka je kako bi što više ljudi moglo vidjeti predstavu, s prozorom koji je prostor igre,

smještenim iznad lutkareve glave. Tradicionalno, takva pozornica ima tri strane, odnosno, paravana koji su sklopivi. Pozadina i vrh pozornice također su prekriveni krpom, ali se pozadina, stražnja strana pozornice, može pomaknuti kako bi lutkar mogao izaći i ući u nju. Prednji paravan ima otvor na vrhu kojega je pozornica za ginjole i u tom se okviru pojavljuju lutke. Okvir zauzima cijelu širinu paravana pa sa strane nema mjesta za skrivanje lutaka; sve lutke dolaze na scenu tako da izranjaju odozdo, jednako i odlaze.

Slika 2: Ginjol lutke; Izvor: <http://www.pjetlic-zlatokrijestic.com.hr/galerija/>, preuzeto 15.8.2015.

3.2. Ručna lutka – ZIJEVALICA

Zijevalica je ručna lutka koja se, poput ginjola, animira navlačenjem na ruku, ali je njezina posebnost, za razliku od ginjola, u tome što prsti lutkarove ruke otvaraju i zatvaraju lutkina usta. Upotrebljava se kada je kod karaktera najizraženiji govor ili kad govor (riječ, pjesma) nosi najveću poruku. Raspon složenosti te vrste lutaka je vrlo širok i kreće se od najjednostavnijih zijevalica načinjenih od čarape s našivenim gumbima umjesto očiju koje se pojavljuju iza paravana, pa sve do vrlo složenih lutaka namijenjenih televizijskoj i filmskoj produkciji.

Ime: Lutke američkog lutkara Jima Hensona, tzv. mapeti, su planetarno najpoznatiji popularni predstavnici ove vrste lutaka. Riječ mapet (eng. *muppet*) nastala je spajanjem engleskih riječi *marionette* i *puppet*. Tu je riječ također izmislio Jim Henson jer mu je djelovala zvučno. (Glibo, 2000.)

Anatomija: Glava zijevalice konstruirana je tako da je sve podređeno najistaknutijem dijelu lica – ustima. Usta zijevalice konstruirana su tako da se mogu otvarati i zatvarati čime se postiže dojam da lutka doista govori. Oči na zijevalici također mogu biti pomične. Lutka pritom može gledati lijevo-desno ili gore-dolje, zatvarati i otvarati kapke ili joj oči mogu izletjeti van uz pomoć opruga kada se npr. prestraši. Tijelo zijevalice, ako ga lutka ima, obično je trodimenzionalno, s rukama i nogama. Ono je kod zijevalica manje bitno. Kada djeca animiraju zijevalice, jednostavnu zijevalicu čini glava, a tkanina koja predstavlja vrat produžena je i prekriva ruku do lakta poput ginjola. Tijelo zijevalice može imati ruke i noge koje se pomiču. Takve zijevalice pokreću dva animatora: jedan glavu i ruke, a drugi noge.

Pokretanje/animacija: Lutkar pokreće zijevalicu tako da mu je jedna ruka u glavi lutke; njome otvara i zatvara usta lutki, a ponekad pokreće i oči. Drugom rukom pokreće tijelo koje je također mobilno i ekspresivno. Lutkar obično drži lutku iznad glave ili ispred tijela.

Pozornica za zijevalice: Kod najjednostavnijih zijevalica koje se animiraju odozdo, poput ginjola, dovoljan je paravan u visini animatora. Kada koristimo složenije zijevalice koje animiraju dva animatora, lutke pokreću animatori na povišenoj pozornici poput stola. Obučeni su u tamnu odjeću kako bi istaknuli lutku koju animiraju ispred sebe.

Slika 3: Lutka zijevalica; Izvor: <http://mywaldorfdolly.blogspot.com/>, preuzeto 15.8.2015.

3.3. LUTKE SJENE

Lutka sjena, za razliku od svih ostalih vrsta lutaka u kazališnoj izvedbi, nikada nije vidljiva kao objekt, već samo kao sjena, odnosno, iluzija koju stvara svjetlost. Ona kao predmet ne oponaša živo biće, već oponaša sjenu živog bića ili predmeta. Lutke sjene nisu samo objekt načinjen od kože, drveta, kartona ili papirusa kojima se izvodi lutkarska predstava, već je to spoj više elemenata koji djeluju zajedno. Doživljaj ljepote oblika lutke upotpunjen je kombinacijom svjetla i platna, odnosno, ekrana na kojem se projiciraju sjene.

Obilježja: Lutke sjene obično su dvodimenzionalne, plošne. Djeluju poput pokretnih sličica, vrlo su profinjene i velike umjetničke vrijednosti jer su vizualno očišćene od svega suvišnoga. Ovisno o tradiciji, mogu biti transparentne ili samo siluete, obrisi. Pri tome su važni precizno izrezani rubovi koji ocrtavaju lik. Najjednostavniji oblik tog lutkarskog izraza, kod kojega ne trebamo ništa izrađivati, je igra sjena naših ruku na zidu. Takva igra je vrlo jednostavna jer sve što nam treba za njezinu izvedbu su ruke, izvor svjetlosti (najjednostavniji je svijeća) i platno. Odlika lutaka sjena je jednostavnost: mogu se lako izraditi i prenositi, scena se brzo postavlja, a s obzirom na materijalne uvjete, dostupne su

svima. Razlikujemo dvije vrste lutaka sjena: prvu skupinu čine transparentne sjene izrađene od prozirnih materijala (tradicionalni materijal bila je istanjena koža, a u novije vrijeme koriste se različite plastične folije ili svila); drugu skupinu čine lutke sjene izrađene od neprozirnih materijala poput papira, kartona ili šperploče, a pritom se na platnu projiciraju samo tamne siluete.

Kontrolni mehanizam: Tijelo lutke kontrolira se nosivom žicom vodilicom koja mora biti dovoljno čvrsta kako bi podnijela težinu lutke i animaciju bez neželjena savijanja. Vodilica kojom animiramo lutku je većinom, kod klasičnih lutaka, sjena od žice koja završava drvenom hvataljkom koja pristaje u animatorovu ruku. Lutke sjene mogu biti jednostavne i složene, što ovisi o tome koliko imaju pokretnih zglobova i vodilica. Jednostavne lutke imaju samo glavnu kontrolnu žicu. Složene lutke obično imaju vodilicu koja prolazi kroz jednu nogu i pričvršćena je na glavu, dok je druga noga privršćena tako da se pri pomicanju lutke sama automatski njiše što djeluje poput hoda.

Kada je glava pomična, glavna vodilica pričvršćena je na nju, no postoji i drugi, složeniji oblik, kada je glavna žica pričvršćena na tijelo, a druga žica na glavu koja se pomiče u vratnom zglobu. Takva lutka može otvarati i zatvarati usta tako da je jedan kraj gumilastike pričvršćen na glavu, a drugi na vilicu koja je pomična. Ruke mogu, i ne moraju, imati vodilice, mogu biti samo pričvršćene tako da se bez vodilica pri pokretu pomiču same. Najbolja vodilica za ruke je obična žica. Noge na lutkama sjenama najbolje je pustiti da se pokreću slobodno.

Platno ili ekran: Lutke sjene žive na osvijetljenom platnu ili ekranu. Ekran mora što više propuštati sjene, ali istovremeno mora i skrivati animatora kako bi iluzija bila potpuna. Tradicionalno se za ekran koristio komad bijele pamučne tkanine koja bi se pričvrstila na drveni okvir. Svila je također jedna od mogućnosti i puno je bolja od pamuka. Osim lutaka sjena, na platno može biti projicirana i pozadina. Ako je to svojevrsna scenografija plošno izrezana iz kartona, može biti projicirana pomoću grafoskopa, episkopa ili projektora. U nedostatku tkanine ekran može biti presvučen bijelim papirom.

Svjetlo: Svjetlo daje lutki sjeni život na ekranu. lutka se pokreće između platna i izvora svjetlosti. Za sjene je najvažnije svjetlo koje osvjetljava ekran sa stražnje strane, dok svjetlo koje osvjetljava ekran sa strane publike treba biti prigušeno ili prostor može biti potpuno zamračen.

Pokretanje/animacija: Plošne se figure pokreću ispred platna na kojemu se projiciraju njihove sjene. Izvor je svjetlo iza lutaka i usmjereno je prema platnu, a ako su lutke na nekim dijelovima transparentne, dio svjetla prolazi kroz njih, dok neprozirni dijelovi blokiraju svjetlost. Postoje tri načina mehaničkoga pokreta sjena: sjene animirane odozdo, sa strane i odostraga. Lutke sjene obično imaju tri žice ili niti koje su pričvršćene za njih.

Slika 4: Lutke sjene; Izvor: <http://www.kreativa-centar.hr/>, preuzeto 15.8.2015.

3.4. Štapna lutka – JAVAJKA

Pod pojmom lutke na štapu podrazumijevamo sve lutke koje pokrećemo i kontroliramo pomoću štapa i žica. Lutka na štapu ima najviše mogućnosti, pojavljuje se u različitim oblicima te najmanje podliježe pravilima. Iako može biti složena, s druge strane

može biti i vrlo jednostavna i praktična, posebice u radu s djecom jer ih ne opterećuje složen mehanizam, već je dovoljno primiti lutku za štap i njome glumiti.

Ime: Tradicionalna javajka je dobila ime po otoku Javi s kojega potječe, a na području Indonezije je poznata pod imenom *wayang golek*, odnosno, trodimenzionalna štapna lutka, za razliku od lutaka sjena koje su plošne (tzv. *wayang kulit*). (Glibo, 2000.)

Anatomija: Javajka je trodimenzionalna štapna lutka, sastoji se od tijela lutke i kontrolnog mehanizma koji čini štap, a on pokreće glavu unutar koje je fiksiran prolazeći kroz trup lutke te žice kojima se pokreću ruke. Donji dio javajke je suknja koja skriva ruku animatora. Drveni štap, kojim lutkar pokreće glavu, prolazi kroz tijelo i vrat lutke, a fiksiran je s unutrašnje strane lubanje koja je u jednome dijelu šuplja. Kostim kod javajki može biti detaljno izrađen te takve lutke mogu djelovati vrlo nakićeno i bogato.

Pokretanje/animacija: Klasična javajka se animira odozdo. Pri tome je animator iza paravana te jednom rukom drži štap i animira glavu, dok u drugoj ruci drži žice i njima animira lutkine ruke. Pri animaciji ruku žice se mogu držati blizu jedna drugoj tako da između njih umetnemo palac ruke i pritom ih malo razdvojimo ili da palcem zahvatimo jednu žicu dok ispruženim kažiprstom guramo drugu i tako ih potpuno razdvajamo.

Pozornica za javajke: Pozornica za javajke je paravan u visini animatora, a lutke se pojavljuju iznad paravana. Paravan podrazumijeva drveni okvir na stalcima preko kojega je nategnuto platno koje odvaja publiku od animatora.

Slika 5: Lutka javajka; Izvor: <http://www.culture.net/>, preuzeto 15.8.2015.

3.5. Lutke na koncima – MARIONETE

„*Marioneta je svojevrсна metafora za čovjekov život jer ovisi o nekome tko je gore; u slučaju marionete to je samo glumac lutkar koji joj određuje hoće li, kada i kako živjeti, a kada će poput beživotnog objekta čekati na ponovni tračak života*“. (Županić, 2009., str. 88.)

Marionete su lutke pokretane koncima ili lutke na koncima. Zbog posebnosti izrade i animacije najzahtjevnije su, odnosno, najsloženije od svih lutkarskih formi.

Ime: Izvori kažu kako se sam naziv marioneta za lutku na koncima prvo javio u Italiji. Od 10. stoljeća u Veneciji se slavio veliki praznik pod nazivom *Festa delle Marie*, a održavao se kao uspomena na događaj kada su tršćanski mladići zarobili 12 djevojaka, ali su ih Venecijanci uspjeli osloboditi. Na taj bi dan svake godine kroz grad nosili 12 djevojaka u svečanoj odjeći. S godinama se zbog troškova broj djevojaka smanjivao, da bi ih na kraju zamijenili velikim drvenim lutkama koje su se zvale *Marie di legno*, odnosno „drvene Marije“, a trgovci su male kopije tih lutaka prodavali pod nazivom marionete. (Benić, 2009., str. 97.)

Anatomija: Marionete se obično sastoje od triju osnovnih elemenata: tijela lutke, mehanizma za kontrolu, odnosno, animaciju i niti konaca pričvršćenih na kontrolni mehanizam i dijelove lutke. Marioneta se može opisati kao mobilna figura, mehanizam koji pokreću konci.

Tijelo lutke obično je kopija ili pojednostavljena kopija čovjeka, životinje ili izmišljenog lika. Kreaciju lutke možemo podijeliti u tri osnovna koraka:

- umjetnički (likovna i kazališna stilizacija lutke) – ona nije doslovna kopija čovjeka, nego ima jednu osobinu, tj. ona jest ta osobina.
- pokret lutke ili kreacija trik-mehanizama – pokret lutke mora prije svega biti ritmičan, ne očekuje se da lutka hoda poput čovjeka, ali upravo ta „grubost“ djeluje simpatično.
- mehanička kreacija komponenata lutke – prilikom kreacije vrlo je važno odrediti vrstu zgloba koji povezuje dijelove tijela lutke u cjelinu i pokretanjem omogućava gledatelju nesmetano uživanje, a lutki vješto kretanje po pozornici.

Konci pričvršćeni na lutku i kontrolni mehanizam omogućavaju animatoru da pomoću njih pokreće dijelove lutke. Konci „naređuju“ lutki kako treba djelovati. Konci na marioneti mogu se svrstati u tri kategorije:

- konci koji nose lutku
- konci koji kontroliraju pokret
- konci za specijalne efekte (pokretanje kapaka na očima, otvaranje i zatvaranje usta)

Uporaba osam ili devet konaca je minimum za najjednostavniju marionetu. Ponekad ih može biti čak i do 50, a takva lutka može stvarati vrlo sofisticirane pokrete poput uzimanja čaše, podizanja i stavljanja tereta na leđa i nošenja, što djeluje vrlo impresivno.

Kod klasičnih marioneta kostim je razrađen vrlo detaljno i realistično. Marioneta podnosi svaku vrstu raskoši, realistične frizure, nakit i obuću. Kostim može biti i vrlo jednostavan, a da pritom lutka uopće ne gubi na svojoj pojavnosti. (Vukonić-Žunič, Delaš, 2006., str. 76.)

Pokretanje/animacija: Mehaničko pokretanje marioneta ovisi o njihovoj složenosti. Jednostavne marionete, od osam do deset konaca ili marionete s nosivom žicom koja prolazi kroz glavu, moguće je pokretati samo jednom rukom. Sama animacija marionete obično se izvodi na tri načina:

- samo pokretanjem kontrolnog mehanizma
- potezanjem niti ili konaca rukama
- kombinacijom prvoga i drugoga

Pozornica za marionete: Marionete mogu biti vođene tako da lutkar bude vidljiv i pritom se kreće po sceni animirajući lutku ispred sebe. Animatori su u tamnoj odjeći i vrlo često prekrivene glave tako da gledaju kroz mrežu. Kada se govori o profesionalnoj pozornici za marionete i marionetskom kazalištu, podrazumijeva se marionetski most. To je most koji je iznad otvora scene po kojemu se kreću animatori koji su nevidljivi, dok publika vidi kroz otvor pozornice samo marionete i nesmetano uživa u lutakrskoj igri. (Pokrivka, 1980, str. 26.)

„Ona je potomak kamenih idola drevnih hramova – i danas je prilično degenerirani oblik božanstva. Uvijek bliski prijatelj djece, ona još uvijek zna kako odabrati i privući svoje štovatelje“. (Craig, 1980., str. 67.)

Slika 6: Lutke marionete; Izvor: <http://nova-akropola.com/>, preuzeto 15.8.2015.

3.6. Ostale vrste lutaka

Lutke koje sam već spomenula podijeljene su prema načinu pokretanja (ručne, štapne i lutke na koncima), no postoje lutke koje odstupaju od tog koncepta, a jednako su značajne za razvoj lutkarstva kao umjetnosti. Druge vrste lutaka su značajne upravo po svojevrsnom pomicanju granica lutkarstva kao umjetnosti, bilo prema pokušaju potpune imitacije ljudske facijalne ekspresije (bunraku-lutke), bilo po tome da prosvjedom i svojom divovskom pojavom ukazuju na probleme koji su globalnog karaktera (antiratni prosvjedi, prosvjedi protiv onečišćenja Zemlje...).

3.6.1. Bunraku-lutke

Posebnost u lutkarstvu su japanske bunraku-lutke koje su ime dobile po japanskom lutkaru Uemura Bunrakuenu koji je djelovao u 18. stoljeću. Jedinstvene su po načinu animacije. Bunraku-lutku čini glava, tijelo, ruke i noge. Glava im je konstruirana kao jedinstveni mehanizam, vrlo precizan i realističan. Lutka može otvarati i zatvarati kapke, pomicati oko lijevo-desno i gore-dolje, pomicati obrve gore-dolje, a može imati čak i jezik koji izlazi iz usta. Mehanizam za animaciju ekspresije lica čine umreženi konci koji idu od svakog pojedinog dijela koji se pokreće na glavi i pričvršćeni su u samom torzu lutke. Takvu lutku, koja zahtijeva potpunu preciznost, ne može pokretati jedna osoba, stoga lutku animiraju tri lutkara koji su vidljivi publici. Lutke su velike kao pola ili dvije trećine čovjeka. Animatori, pri pokretanju bunraku-lutke, moraju biti vrlo koordinirani i moraju djelovati kao da su jedan organizam. Lutkari su obučeni u crnu odjeću i prekrivaju lice, osim glavnog lutkara koji pokreće lutku i vidi mu se lice. Pri kreaciji bunraku-lutke sve je prikazano realistično i autentično, a sama lutka može težiti i do 20 kilograma.

Slika 7: Bunraku-lutka; Izvor: <http://www.teatar.hr/90314/bunraku-lutke/>, preuzeto 16.8.2015.

3.6.2. Velike ili gigantske lutke

„Lutka može biti prst ruke, a može poprimati i goleme razmjere, poput npr. kineskog zmaja koji pokreće mnoštvo ljudi.“ (Benić, 2009., str. 117.)

Gigantske lutke su jedinstvene po svojoj veličini koja ih izdvaja iz prostornog okruženja. Ovisno o veličini, može ih pokretati jedan čovjek ili više ljudi. Naprikladnije su za ulicu, ulične performanse, karnevalske povorke i slično. U animaciju takvih lutaka uključeno je mnogo lutkara koji mogu biti vidljivi ili prekriveni odjećom lutke. Peter Schumann, američki umjetnik njemačkog podrijetla, lutkar i osnivač kazališta *Bread and Puppet Theater*, dao je maski i gigantskoj lutki sasvim novu svrhu. U svom umjetničkom radu je koristio sve vrste lutaka, no najpoznatiji je po gigantskim lutkama koje su proizvod radionica u kojima sudjeluje stotine umjetnika i performerera. (Županić, 2009., str. 118.)

Gigantske lutke su dovoljna atrakcija za gledatelje zbog same veličine i načina na koji se kreću u prostoru.

Slika 8: Gigantske lutke; Izvor: <http://www.klinfo.hr/>, preuzeto 16.8.2015.

3.6.3. Bauhaus i lutka

Bauhaus kao avangardni umjetnički pravac koji se pojavio u svim granama umjetnosti, nije zaobišao niti lutkarstvo. Unutar pravca dolazi do promjene dotad uvaženog stava da lutka treba oponašati živo biće. Zamjenjuje ga potpuno nova težnja da lutkar, animator, izgleda kao lutka. Ta ideja se javlja u Bauhausu, točnije, u *Ballettu* Oskara Schlemmera, u kojemu balet plešu automati. Na plesače je pričvršćen kostim geometrijskih zakonitosti koji im ograničava kretanje i nameće jednu vrstu pokreta koji se ponavlja u određenom ritmu poput automata. On postaje automat, zarobljen u kostimu, a omogućen mu je samo jedan pokret, poput vrtnje, pomicanja ruke ili noge. Schumannove gigantske lutke i Bauhaus-balet su dvije potpuno oprečne estetike, ali i dva potpuno nova pristupa lutkarstvu kao umjetnosti i širenju njegovih granica. (Pokrivka, 1980.)

4. PREDŠKOLSKO DIJETE I SCENSKA LUTKA

„Nije važno kako lutka izgleda, nego što dijete osjeća prema njoj. Upamtite, lutka-zec koju je napravilo dijete ne treba izgledati kao pravi zec – dijete jedino treba vjerovati da je to zec.“
(Renfro, 1982., str. 24.)

Scenska lutka u ruci predškolskog djeteta svojim prividnim, ali vrlo sugestivnim oživljavanjem, nudi djetetu sudjelovanje u zamišljenom svijetu koji stvara sam u igri. (Glibo, 2000., str. 114.)

Lutka je sastavni dio dječjeg života. U igri s lutkom i s lutkom u rukama, dijete razvija najbolje strane svoje ličnosti, kroz lutku s kojom se igra i kroz onu na sceni. S lutkom na sceni dijete se identificira i razvija mnoge humane dimenzije vlastite ličnosti. (Vukonić-Žunič, Delaš, 2006., str. 30.)

Vjerovanje da je lutka sastavni dio dječjeg života se može usporediti s djetetovim odnosom prema svojim igračkama. U dječjoj mašti svaki predmet ima svoj život i dušu. Predmeti i igračke preuzimaju ulogu svijeta mašte u kojemu dijete diktira pravila i traži moguća rješenja za svoje probleme. Takve igre poboljšavaju sve korake u djetetovom razvoju. Lutkarstvo integrira gotovo sve discipline koje su važne za taj razvoj: percepciju, shvaćanje, pokret, koordinaciju, interakciju s okolinom, govor i priču. Teško je objasniti činjenicu da lutke ostvaruju bolji kontakt s djecom nego odgojitelji ili roditelji. (Glibo, 2000.)

Igre odgojitelja sa scenskim lutkama, iako su vrlo jednostavne i mnogo se razlikuju od predstava u profesionalnom kazalištu, imaju velik i dragocjen doprinos u odgoju predškolske djece jer i najmanja lutkarska igra objedinjuje u sebi različite umjetnosti (likovnu umjetnost, glumu, literaturu i glazbu) djelujući simultano na više osjetila kod djece i može biti izvor vrijednih estetskih doživljaja. Lutkarske igre odgojitelja često sadrže moralne vrijednosti koje utječu na razvoj pozitivnih crta ličnosti djeteta: pravednost, istinoljubivost, dobrotu, prijateljstvo i hrabrost. Dijete se poistovjećuje s lutkom, emotivno veže uz nju i, tijekom izvođenja igre, intenzivno proživljava sve situacije kroz koje lutka prolazi, iako zna da je lutka predmet koji pokreće odgojitelj. Često „lutkina riječ“ djeluje na dijete snažnije od riječi odgojitelja. Igre odgojitelja sa scenskom lutkom mogu utjecati i na širenje vidokruga znanja djeteta iz područja prirode i društvenog života (o biljkama, životinjama, o radu ljudi). Osim

toga, igre mogu pomoći djetetu pri usvajanju početnih matematičkih pojmova, u prometnom i zdravstvenom odgoju, a ako je govor lutke pravilan, logički osmišljen, stvaralački interpretiran, utječe i na govornu kulturu djeteta. (Glibo, 2000., str. 88.)

Ni najsavršenije izrađena lutka ne može poslužiti u odgojno-obrazovnom procesu ukoliko ne oživi kroz igrokaz (čak i kroz vrlo kratku improvizaciju). Lutka ne smije biti beživotni izložak. Ona gubi svrhu ako se dijete ne može njome igrati. Lutka živi samo u rukama animatora (odgojitelja ili djeteta). Kada ju stavimo na policu, onda je običan ukras, a kao ukras u učionici, lutka neće pružiti ništa budućim generacijama. Ona će samo polako „umirati“. (Majaron, 2005., str. 33.)

„Vrlo često živimo u zabludi da je dijete najvažnije, ili isključivo potrebno, nasmijati pa ga ponekad nasmijavamo štosovima s velikom dugačkom bradom. Meni se čini korisnim dijete ponekada i rastužiti. Najvažnije od svega je pokrenuti emociju u djetetu u ovom svijetu sve više lišenom emocija. Dijete je najlakše nasmijati jeftinim gegom, teže ga je privoljeti na šutnju, da gleda i da misli, i da pri tome intenzivno osjeća. (Mrkšić, 2006., str. 11.)

Slika 9: Dijete i lutke; Izvor: <http://www.roditelji.hr/>, preuzeto 16.8.2015.

4.1. Emocionalna povezanost djeteta sa scenskom lutkom

Scenska lutka u dječjem vrtiću svojom profinjenom i osebnom stimulacijom dovodi dijete u stanje uzbuđenosti, ushita i razigranosti. Pokreće njegov misaoni, fantazijski i emocionalni svijet i omogućava djetetu da riječima izražava svoj sve bogatiji i složeniji intimni doživljaj svijeta. Kad ju uzima u ruke, ona ga uvijek ponovno iznenađuje i oduševljava svojom pokretljivošću, nježnošću i duhovitošću. Lutka, koja bi djecu trebala poticati na izmišljanje vedrih i humorističnih sadržaja, mora i u svojoj likovnoj realizaciji sadržavati te poticajne elemente. Igre sa scenskim lutkama po svom karakteru su govorne igre. Dijete se u tim igrama služi jezičnim simbolima kao sredstvom izražavanja misli i osjećaja. Igre sa scenskim lutkama ustvari odišu djetetovom emocionalnošću. Emocije mogu biti neposredan izvor motivacije za igru. Dijete, pomoću lutke u igri, izdvaja oblike stvarnosti koji imaju za njega veće emotivno značenje. Djeca se, na primjer, s ushićenjem identificiraju s lutkom vatrogasca, poštara ili majke. Pričaju u ime lutke u prvom licu ili vode duge dijaloge. Oponašaju situacije u obitelji ili društvenoj sredini u kojoj još ne mogu neposredno sudjelovati.

Zahvaljujući iluzornom planu u igri sa scenskom lutkom, dijete može preuzeti neku emociju, a da ona nema onaj intenzitet koji ima u stvarnosti, dakle, da se distancira od nje i kontrolira ju. Lutka, kao podvostručenje živih bića, je vrlo pogodna za prenošenje djetetove emotivne uznemirenosti, raspravljanje s lutkom o svojim problemima i nesvjesno analiziranje istih. (Glibo, 2000., str. 115.)

4.2. Kreativnost i socijalizacija pomoću scenske lutke

Kreativnost u radu zahtijeva da djeca surađuju u timu, a to znači veliki napredak u socijalizaciji, sposobnost aktivnosti djeteta i ponekad podređivanje osobne ideje zajedničkome cilju. Biti kreativan znači misliti anti-pozitivistički: ne gledati na stvari samo prema njihovoj funkciji, nego tražiti i mnoštvo asocijacija vezanih uz njihov oblik, boju, materijal, miris, zvuk, itd. Sve to je neophodno za maštovito lutkarstvo. I obratno: lutkarstvo nam pomaže da u svojoj okolini otkrijemo više od same funkcije. Na taj način svijet može postati slikovitiji. Kroz sve ove elemente dijete može prepoznati svoje sposobnosti u vrlo različitim disciplinama: koliko je vješto, može li pridonijeti, ali i može li prihvatiti prijedloge vršnjaka, način izražavanja svojih ideja, te zna li kontrolirati svoj impuls da bude važno. Rad

s lutkama pomaže djetetu izgraditi samopoštovanje, pomaže mu pronaći svoje mjesto među vršnjacima, ohrabruje ga u aktivnostima i razvija osjećaj za timski rad. Djetetu se sviđa njegov vlastiti proizvod, ali je također u stanju poštovati doprinos vršnjaka. (Kroflin, 2004., str. 84.)

4.3. Komunikacija pomoću scenske lutke

„Svaka riječ koju izgovorimo popraćena je nekim neverbalnim znakovima koji riječi daju značenje i učinak.“ (Brajša, 1993., str. 27.)

Jedan od najvažnijih koraka u djetetovom napredovanju je otkrivanje načina komunikacije. Danas, kada su djeca izložena velikom pritisku i stresu u dnevnoj komunikaciji, važno je pronaći načine da im se ta komunikacija olakša. Najnormalniji način je, naravno, kroz osjećaje, ali oni mogu biti i opasni i stresni. Dijete reagira na okolinu na razini dojma. Komuniciranje simboličkim jezikom (verbalnim i neverbalnim) može biti pravo rješenje za poboljšanje komunikacije između odgojitelja i djeteta. Da bi se izbjegle stresne situacije u svakodnevnim odnosima, možemo uvesti lutku zbog bolje dvosmjerne komunikacije između djece i njihovih „važnih osoba“: prvo od odrasle osobe, kroz lutku u njezinim rukama, do djeteta, te kasnije obratno: od djeteta koje se lutkom obraća odrasloj osobi. Mišljenje lutke nije nužno onakvo kakvo bi to željela odrasla osoba. Te „razmjene mišljenja“ su izvor beskrajnih mogućnosti sugeriranja djetetu iskustva i znanja o svijetu i društvu. Mišljenje lutke će biti prihvaćeno s više oduševljenja nego odgojiteljevo jer je lutka autoritet po djetetovom izboru, a ne „dodijeljeni autoritet“. Dijete lutki može pričati o svojim problemima i ponovno uspostaviti simboličku komunikaciju sa svojom okolinom. Lutka može omogućiti emocionalnu reakciju koja je neovisna o riječima. Na taj način lutka više ne služi samo za pripremanje predstave ili kao motivacija u radu, ona može postati magična snaga u rukama odgojitelja i djece koja potiče kognitivni, socijalni i emocionalni rast. (Majaron, 2004., str. 78.)

4.3.1. Lutke kao sredstvo izražavanja

Lutke omogućavaju djeci izražavanje emocije, želje, osjećaja odbačenosti, ono što se drugačije ne usude artikulirati jer im iskustvo govori „da se to ne radi.“ Skriveni i sigurni iza zidova dvorca, djeca govore kroz svoje lutke. Ponekada, zbog strogog ili prisilnog odgoja, postoje stvari koje djeca ne mogu iskazati. Zato ponekada vidimo kako lutka tuče svog oca,

više da mrzi školu ili jeca da je majka ne voli. Odgojitelji moraju stalno biti spremni primijetiti takav signal jer je takav tip reakcije ponekada poziv u pomoć. Moraju razmišljati o onome što su vidjeli i čuli kako bi mogli prilagoditi svoje ponašanje i odnos u skladu s tim i, kada je potrebno, obratiti se kvalificiranom specijalistu (iz centra/vrtića ili izvan njega) da rasprave o svojim zapažanjima. Lutke mogu odgojiteljima poslužiti kao nastavno sredstvo za poučavanje djece raznim stvarima, od pranja ruku prije jela, do pregledavanja vlastitih radova. Neki terapeuti i psiholozi koriste lutke u terapiji, iako je ta uporaba izvan granica odgoja i obrazovanja. (Majaron, 2004., str. 94.)

4.4. Lutka kao terapeutsko sredstvo u radu s djecom s teškoćama u razvoju

Psihoterapija je proces kojim se teži osvješćivanju. Igra lutkama je sredstvo pomoću kojega se to postiže. Prenesen u igru, problem je izrečen na drugi način. Djelotvornost je u samome procesu koji se razvija između terapeuta i djeteta. Neka djeca imaju teškoće u prihvaćanju terapijske igre lutkama ili u prihvaćanju nekih lutaka. Zato djetetu treba ponuditi razne mogućnosti izražavanja: crtež, igru, dramatizaciju i slično.

Uzroci dječjih poremećaja su analizirani u svjetlu obiteljskih odnosa. Obiteljski odnosi introjiciraju se vrlo rano, zato je nužan rad u obitelji, pa su oblici rada s obitelji uz pomoć lutaka izuzetno važni. (Glibo, 2000., str. 252.)

- Odlazak u bolnicu može izazvati teže emocionalne poremećaje. Te je poremećaje moguće znatno ublažiti adekvatnom pripremom, učestalim kontaktima s roditeljima i adekvatnim postupkom zdravstvenih radnika. Uloga igre lutkama, u takvim slučajevima, je pomaganje u prevladavanju strahova izazvanih odvajanjem, medicinskim zahvatima ili neadekvatnim postupkom.
- U trenutcima gubitka važne osobe iz djetetove okoline, potrebno je dijete uključiti u obred žalovanja, ali, na žalost, reakcije okoline često mogu na dijete djelovati traumatskije od samog gubitka. Iz toga razloga postoje igre s lutkom koje djetetu pomažu suočiti se s gubitkom.
- Kod djece koja rastu u odbacujućoj atmosferi ili su u obitelji razvedenih roditelja, ponekad se razvija svojevrsan dramatični oblik prijenosa. Ta djeca su emotivno gladna pa nije čudno što češće od ostale djece požele lutke ponijeti sa sobom kući.

- Manjoj djeci je potreban dodir, a neke lutke ostvaruju te želje na neizravan način jer mogu otvarati usta i konstruirane su tako da omogućavaju hvatanje.
- Značenje spolnosti i ljubavi se može sagledati s više aspekata: otkrivanje spolnosti kroz dječju igru, o dječjim teorijama, o spolnom identitetu i ulozi obitelji u njegovu formiranju. U nekim slučajevima je potrebno obratiti pozornost na sadržaje vezane uz spolnost pa lutke mogu pomoći i u spolnom odgoju i obrazovanju.
- Uloga uniformiranih lutaka (liječnik, medicinska sestra, kauboj, policajac) je vrlo velika, djeci prepoznatljiva i sugerira uspjeh igre kada se javljaju pitanja svijesti i savjesti.
- Lutke s naglašenim seksualnim osobinama, „gole“ ili „proste“, omogućavaju igre na teme ljubav i rađanja, ali i suočavanje s problemom smrti koji će, s njihovim odrastanjem, i sam izrasti kao sve veći problem koji zaokuplja. (Glibo, 2000, str. 255.)

Mnoštvo je različitih pristupa psihoterapiji djece, ali se zna, i nema dvojbi, da je igra najvažnija u dijagnozi i liječenju djece s emocionalnim teškoćama. Igra lutkama može djetetu olakšati patnju. U igri lutkom, za razliku od nekih drugih tehnika, dijete i terapeut se brže nađu u situaciji u kojoj je veća protočnost nesvjesnog te se koriste lutke s određenim simboličkim značenjem u koje dijete projicira različite dijelove svoje osobnosti. U svemu tome se ne smiju zaboraviti roditelji i obitelj jer se bez njih lutka kao terapijsko sredstvo na neki način opustošuje. (Glibo, 2000., str. 257.)

4.5. Metoda dijaloške drame s lutkama (DDL)

Predškolski odgoj postavlja dijete u središte, stvaraju mu se uvjeti za uživanje u djetinjstvu i vodi se briga o njegovim interesima i željama. Čini se stalni napor kako bi odgoj bio smisleniji, a pristup djetetu je individualiziran. Poštujući djetetovu želju za igrom, primjenjuju se neakademske metode i tako obogaćuju djetetovo iskustvo (O. Monkevičienė). Osim svojih uobičajenih zaduženja, odgojitelj mora djelovati i kao istraživač te neprekidno promatrati, bilježiti i nezavisno organizirati odgojno-obrazovni proces. Prema Vigotskom, u svom svakodnevnom radu odgojitelj treba postaviti dječju igru (individualnu i kooperativnu) u zonu približnog razvoja. U tom smislu, metoda dijaloške drame s lutkama je od posebne važnosti kao novi oblik interakcije odgojitelj-dijete. (Majaron, 2004., str. 44.)

- DDL metoda uključuje lutke u predstavljanje djeci poznatih i omiljenih bajki s nadom da će takva vrsta predstavljanja potaknuti različite oblike dječjeg samoizražavanja. A. Gučas tvrdi da dijete ima urođenu potrebu za bajkom i pričom te naglašava da djeca naročito vole dramatiziranu bajku, stoga je dramatizacija bajke ili priče još samo jedno sredstvo za razvijanje djetetova govora i izražavanja.
- Srž DDL metode čini neprekidni dijalog s djecom kroz koji se odabire bajka, izvodi se, o njoj se raspravlja i napokon odlučuje o daljnjim aktivnostima. DDL metoda se temelji na kreativnoj ili razvojnoj drami koju se može definirati kao „improvizirani, neegzibicionistički, na proces orijentirani oblik drame... Primarni cilj kreativne drame je poticanje razvoja osobnosti sudionika, kao i olakšavanje učenja...“ (McCaslin, 1982., str. 6).
- Svrha DDL metode je insceniranje bajke uz pomoć lutaka, pri čemu se lutke i bajka koriste za stimuliranje dječje nezavisne kreativnosti, vraćanje bajke u dječju kulturu i prihvaćanje njezine uloge u svakodnevnim aktivnostima.
- Cilj istraživanja je poticanje kreativnih aktivnosti i samoizražavanja kod predškolske djece. Pitanje koje se istražuje je koji su pedagoški uvjeti potrebni za primjenu DDL metode za razvijanja kreativnog, verbalnog samoizražavanja djece. Hipoteza istraživanja je da sistematska primjena DDL metode u predškolskim ustanovama stvara okružje pogodno za dječje kreativno samoizražavanje koje potiče djecu u slobodnoj dramskoj igri čime se aktivira i potiče verbalna kreativnost. (Kroflin, 2004., str. 47.)

Istraživanje je teorijski i praktično dokazalo opravdanost DDL metode. Ta metoda sintetizira dječju dramsku igru, manipulaciju lutkom i istraživanje smisla (moralne poruke) bajki. Istraživanje je pokazalo da je sistematska primjena DDL metode u vrtiću djelotvorno sredstvo u predškolskom odgoju i obrazovanju koje obogaćuje i proširuje sadržaje (nudeći nove zaplete) i oblike (uvodeći lutke) kreativne igre. Ona dopušta odgojitelju da bude sudionik u igri. DDL metoda pomaže razvoju verbalnih/komunikacijskih sustava te pojačava imaginativne i kognitivne procese. Ona stvara novi tip pedagoške interakcije koja se temelji na dijalogu, zbog čega dijete i odrasla osoba djeluju kao partneri koji grade zajedničku virtualnu stvarnost. (Majaron, 2004., str. 50.)

5. ODGOJITELJ I SCENSKA LUTKA

„Odgojitelj je bogata osoba. Osoba ponosna na činjenicu da se ljudi mogu diviti stablu u rastu, a ne štapu koji mu je oslonac.“ (Mario Picchi)

„Znamo da djeca lakše stupaju u kontakt s lutkom nego s odgojiteljem, ponekada čak i lakše nego s roditeljima. To možemo objasniti jedino energetsom razinom, strahom djeteta od odraslih, nesigurnošću u komunikaciji koju ovaj posrednik olakšava. Pokušat ćemo to iskoristiti kako bismo pomogli djetetu u prihvaćanju okruženja u kojem živi na manje stresan način i da se uklopi u njega.“ (Majaron, 2000., str.33.)

Igre odgojitelja sa scenskom lutkom, iako su vrlo jednostavne, imaju velik i dragocjen doprinos u odgoju predškolske djece. Čak i najmanja lutkarska igra objedinjuje u sebi različite umjetnosti te djeluje na djecu vrlo pozitivno. Odgojitelji pomoću lutke prikazuju djeci važnost moralnih vrijednosti koje utječu na razvoj pozitivnih crta ličnosti djeteta. Iako je lutka u ruci odgojitelja i dijete zna da je lutka predmet koji pokreće odgojitelj i govori kroz nju, dijete se emotivno veže uz nju i, tijekom izvođenja lutkarske igre, intenzivno proživljava sve situacije kroz koje lutka prolazi.

Za odgojitelja je važno vjerovati u moć lutke, koristiti ju i često predlagati, ali u pravoj mjeri. Odgojitelj mora poznavati i razumjeti značenje lutke te u svakom trenutku koristiti njezin metaforički potencijal. Ponekada lutka prisiljava odgojitelja da bude u „drugom planu“ u grupi. Kroz aktivnosti, odgojitelj će otkriti sposobnosti i posebne talente svakoga djeteta. Odgojitelj se više približava djeci šaljući im poruku pomoću lutke i time stječe njihovo povjerenje. Iznenada on postaje lutkar, pripovjedač i stvaratelj nečega čarobnoga. Djeca takvoga odgojitelja vide kao osobu koja donosi radost, zadovoljstvo i uzbuđenje u grupi. Vide odgojitelja kao jednoga od njih, kao osobu s kojom mogu podijeliti svoju radost i tugu na iskren način. To je najviše što jedan odgojitelj može poželjeti te ono što osigurava osnovne temelje za nesmetano uspostavljanje interpersonalne komunikacije. (Kroflin, 2004., str. 84.)

Rezultat korištenja lutaka može biti znatan doprinos humanijem i manje stresnom odgojno-obrazovnom sustavu u prvim godinama djetetove integracije u grupu gdje počinje

njegov proces socijalizacije. Osim toga, lutka pobuđuje maštu i kreativnost, a oboje je najbogatiji miraz djetetu za daljnji razvoj. (Kroflin, 2004., str. 85.)

Slika 10: Odgojitelj i lutka; Izvor: <http://www.hkzasl.hr/>, preuzeto 20.8.2015.

6. ODGOJITELJ I DIJETE U SCENSKOJ AKTIVNOSTI

Uloga odgojitelja u scenskoj aktivnosti je prvenstveno stvoriti pozitivan odnos prema scenskoj aktivnosti te potaknuti djecu na zanimanje. Važno je kreirati poticajno i iskreno druženje, praćeno s puno veselja i radosti. Odgojitelj treba prepoznati, poticati i vrjednovati djetetove dramsko-scenske sposobnosti te otkrivati i njegovati početne potencijale. Kroz scensku aktivnost, odgojitelj treba stvarati uvjete kroz koje će dijete moći razvijati sve svoje sposobnosti, a pri tome zadovoljavati različite interese te se zabavljati i jačati. Izuzetno je važno poticati i produbljivati emocionalnu vezu djeteta i odgojitelja pomoću lutke, poticati razvoj govora i bogaćenje rječnika, razvijati komunikaciju, poticati prepoznavanje svojih osjećaja i osjećaja drugih, poticati razvoj mašte, uživljanje u ulogu lutke putem scenske igre, osmišljavanje vlastitih priča te tako prepoznati emocionalna stanja i saznati dječje strahove. Odgojitelj kroz scensku igru treba djetetu dokazati da ga lutka sluša i vjeruje mu te da isto tako ono može vjerovati lutki. Da bi potaknuo proces stvaranja i povezivanja lutke i djeteta, odgojitelj kod djeteta treba razviti ljubav prema scenskoj lutki i interes za izrađivanje lutaka. Promatrajući odgojitelja u scenskoj igri lutkom, djeca će oponašanjem odgojitelja naučiti koristiti lutku, zavoljeti ju i povezati se s njom. Mišljenje lutke će biti prihvaćeno s više veselja nego odgojiteljevo i na taj način se stvara proces povezivanja lutke i djeteta. Važno je odgojiteljevo poticanje animacije pomoću lutke, poticanje igara riječima, dijaloga i monologa te na taj način povezivanje djeteta i lutke, a djetetu izgradnja samopoštovanja, povjerenja u lutku i ljubavi prema njoj. Odgojitelj treba potaknuti djecu na izrađivanje lutaka, jer će ta lutka biti njihov vlastiti rad kojim će se hvaliti, koristiti ga u raznim situacijama i cijeliti ga još više.

Primjer jedne scenske aktivnosti u kojoj dijete i odgojitelj podjednako aktivno sudjeluju te u kojoj odgojitelj potiče proces stvaranja i povezivanja lutke i djeteta:

USTANOVA: Dječji vrtić „Trnoružica“

VRTIĆKA SKUPINA: Skupina „Tintilinići“ - starija mješovita vrtićka skupina (od 5 do 7 godina), koja se sastoji od petnaestero djece, od toga osam dječaka i sedam djevojčica. U skupini „Tintilinići“ nema djece s posebnim potrebama.

TEMA: Lik iz crtanog filma

MOTIV: Izrada plošnih štapnih lutaka

LIKOVNO PODRUČJE: rezanje, ljepljenje, oslikavanje

LIKOVNA TEHNIKA: tempera

LIKOVNI PROBLEM: volumen – ispučeno udubljena masa

OBLIK RADA: individualna aktivnost

METODE RADA: metoda razgovora, metoda analitičkog promatranja, metoda usmenog izlaganja, metoda realizacije

MATERIJALI: karton, spužva, drveni štap, vuneni konac, ljepilo, tempere, škare

CILJ: razviti interes za lutke i izradu lutaka, upoznati način izrade lutaka, razvijati maštu i kreativnost, razvijati interes za likovnu umjetnost, razvijati sposobnost percipiranja, zamišljanja, izražavanja i stvaranja putem usmjerene pažnje, razvijati estetske osjetljivosti i osjećaj za lijepo.

ZADACI:

Odgojni: razvijati ljubav prema scenskoj lutki i izražavanju pomoću lutaka, razvijati upornost i pozitivan odnos prema radu, razvoj osjećaja za sklad, razvijati zanimanje za likovnu umjetnost, razvijati strpljivost i pažljivost, razvijati interes i želju za rad, razvijati samostalnost, upornost i toleranciju te stvoriti ugodnu atmosferu kod djece

Obrazovni: naučiti djecu izraziti likovnu umjetnost oblicima, naučiti ih tehniku, razvijati maštu i kreativnost, razviti sposobnost kombiniranja tehnika i prepoznavanja mogućih kombinacija tehnika.

Funkcionalni: razvoj motorike ruke i šake, razvijanje opažanja, razvoj kreativnosti, razvoj likovne percepcije, razvoj interesa za slikanje i upoznavanje novog likovnog problema, utjecati na spretnost kod djece te održati zainteresiranost za likovnu umjetnost.

AKTIVNOSTI KOJE SU PRETHODILE:

- konzultacije s odgojiteljicom
- pripremanje materijala
- izrada lutki za igrokaz (kaširana lutka ptice i lutka zijevalica zmija)
- osmišljavanje dijaloga za igrokaz

ORGANIZACIJA PROSTORA I MATERIJALA ZA RAD:

Prije početka aktivnosti ću pripremiti prostor u kojemu će djeca raditi te materijale s kojima će raditi. Stolove ću zaštititi najlonskim vrećama i novinskim papirom. Djecu ću rasporediti za stolove u grupe od tri djeteta, tako da djeca imaju dovoljno prostora za rad. Ispred svakoga djeteta ću staviti karton A3 formata, komad spužve, drveni štap, škare, ljepilo, tempere i vuneni konac.

TIJEK AKTIVNOSTI:

Uvodni dio: U uvodnom dijelu aktivnosti djecu ću postaviti u formaciju polukruga i započeti razgovorom. Razgovor ću započeti pitanjem gledaju li crtane filmove, koje, koji im je najdraži lik iz crtanog filma i zašto. Zatim ću ih upoznati s lutkama koje sam ja izradila, a to su štapna lutka ptice i zmija lutka zijevalica. Nakon toga, uz pomoć odgojiteljice, ću napraviti kratak igrokaz, tj. razgovor između ptice i zmije, koji sam sama osmislila, i koji se rimuje kako bi djeci bio što zanimljiviji. Nakon igrokaza ću ih pitati kako im se igrokaz svidio, koja lutka im se više sviđa i zašto. Nakon razgovora o igrokazu i lutkama, reći ću im da će danas oni sami izraditi svoju lutku i to lutku lika iz najdražeg crtanog filma. Reći ću im da razmisle koji je njihov najdraži lik iz crtanog filma te ih zamoliti da sjednu za stol, upoznati ih s materijalima i uputiti na rad.

Glavni dio: Prije nego što djeca započnu s radom, objasnit ću im što trebaju raditi. Prvo ću ih upoznati s materijalima, reći ću im da uz pomoć kartona i škara izrežu lik koji su zamislili. Zatim, pomoću spužve neka izrežu oči, usta, nos ili što god budu htjeli i zalijepe na karton. Ako njihova lutka ima kosu, pomoću vunenog konca neka izrežu kosu i nalijepe ju na glavu lutke. Pomoću tempera djeca će obojiti svoju lutku kako žele te na kraju zalijepiti drveni štap na poledinu lutke kako bi ju mogli držati u ruci. Detaljno ću im objasniti što sve mogu s materijalima koje sam pripremila, ali ću ih pustiti da sami odluče koje će materijale koristiti i kako žele da njihova lutka izgleda. Djeca će započeti s radom, a pri tome ću ići od djeteta do djeteta, poticati ih na individualni rad te hrabriti. Svakom djetetu ću pomoći pri radu. Ponovno ću im ponoviti upute i poticati ih na rad. Reći ću im da je to njihov individualni originalni rad te da ne kopiraju radove svojih prijatelja za stolom. Hrabrit ću ih i poticati neodlučne. Čekat ću da sva djeca završe sa svojim radom kako bismo ih svi zajedno mogli pogledati i analizirati.

Završni dio (EVALUACIJA): Nakon što sva djeca završe s radom, zamolit ću ih da svoje lutke odlože na jedan poseban stol kako bi se osušile. Zatim ću ih zamoliti da pospremimo materijal s kojim smo radili i počistimo stolove. Nakon što se lutke osuše, sjest ćemo na stolice u krug i zamolit ću da svatko predstavi svoju lutku na način da kaže koji je to lik iz crtanoga filma, zašto je baš njega odabrao i, uz pomoć lutke, u prvom licu, neka ispriča nešto o njoj u nekoliko rečenica. Tako ću ih pokušati potaknuti na glumu s lutkom. Također ću pokušati potaknuti djecu neka u paru naprave kratak igrokaz između svojih lutaka te ih i tako predstave svojim prijateljima. Podsjetit ću ih na način na koji smo odgojiteljica i ja predstavile lutku ptice i zmije te da na isti način i oni ispričaju nešto o svojoj lutki. Na kraju ću ih pitati kako im se svidjela današnja aktivnost, jesu li naučili nešto novo i reći im da svoje lutke mogu ponijeti kući kako bi ih upoznali i s roditeljima.

Igrokaz

„Životinjske priče.“

Zmija: „Hej, hej, kakvo si ti to biće? Izgledaš kao iz neke čudnovate priče...!“

Ptica: „Ja sam ptica grabljivica, imam velika krila, kojeg god se mjesta sjetiš, ja sam tamo bila. A i ti si neka životinja luda, hodaš, hodaš, a noge niotkuda?!“

Zmija: „Nemam ja noge za hodanje, već tijelo za gmizanje. Nema rupe u kojoj nisam bila, nema kamena ispod kojeg se nisam krila, a kad u proljeće sunce zagrije u šumi smo glavne baš mi – zmije! Nego, reci ti meni čudnovati stvore, što to ima na plavom nebu gore?“

Ptica: „Na nebu je stvarno lijepo, ali je jako jako daleko. Ja volim biti kopnu bliže i pričati s tobom životinjo koja gmiže.“

Zmija: „Vidim da letiš, a krilima ne mičeš, stvarno je čudno kako se ti to pomičeš?“

Ptica: „Mene vjetrovi nose, a moja im krila prkose. Ja mogu s vjetrom svuda poć, bio dan ili bila noć. Svaki me vjetar sa sobom vuče, tako da ja nikad nisam kod kuće.“

7. ZAKLJUČAK

Vrijednost scenske lutke u vrtiću se očituje u tome što djetetu omogućava razvijanje estetskog, kognitivnog, socijalnog i emocionalnog osjećaja.

Lutke se više ne koriste samo za pripremu lutkarskih predstava. Osnovni primjeri tzv. lutkarskih igara su lutkarske improvizacije koje mogu biti spontane i planirane. Kako bi lutkarska igra u vrtiću imala kvalitetu, odgojitelj mora biti vođen svojom kreativnošću. Lutkarske improvizacije odišu spontanošću, izvode se bez velike prethodne pripreme, a tekst ili radnja, animacija i zvuk se osmišljavaju tijekom lutkarske igre. Najjednostavnije su lutke one koje uvijek nosimo sa sobom, a to su dijelovi našega tijela. Lutka je djetetov prijatelj uz pomoć kojega ono analizira svijet oko sebe i u sebi. Na dijete ostavlja ogroman utjecaj te mnogo puta lutkina riječ ima snažnije djelovanje nego riječ autoriteta/odgojitelja.

Kroz ovaj rad sam saznala i naučila kako je korištenje lutke u vrtiću neophodno te da lutka mora biti sastavni dio dječjeg života. Lutka omogućava djetetu neizravnu komunikaciju sa svojom okolinom što uvelike pomaže djetetu. Djeci je uglavnom teško nositi se s vlastitim osjećajima te često ne znaju kako ih izraziti, a lutka im pomaže i u tome. S druge strane, odgojitelj mora u pravoj mjeri uvoditi lutku u odgojni proces i u pravoj mjeri ju predlagati i koristiti. Važno je i da odgojitelj pozorno sluša što dijete kroz lutku govori jer na taj način može puno saznati o svakom pojedinom djetetu što bi na neki drugi način bilo prilično teško. Djeca će uvijek s veseljem prihvatiti scensku lutku. Koliko god ju odgojitelji koristili u svom radu, ona će iznova oduševljavati svojom pokretljivošću, nježnošću i duhovitošću. Pri izvođenju svake aktivnosti prilikom studija, shvatila sam da je dječja pažnja uvijek najviše usmjerena na dramsko-scenski centar i likovni centar te da je djeci to najzanimljiviji dio aktivnosti. Djeca su uvijek s puno znatiželje i ushićenosti promatrali lutke, upijali svaku njihovu riječ, slikali ih i, iako su bili sramežljivi, pokušavali, kao i odgojitelji, glumiti s lutkom. Smatram da su djeca najbolji pokazatelji koliko lutka treba biti važna u odgojnom procesu te da mi kao odgojitelji ne smijemo zanemarivati tu činjenicu.

Nadam se da će lutke i kazalište lutaka uspjeti u budućnosti, pa i u mom budećem radu, udahnuti nov život u odgojno-obrazovni sustav i od vrtića učiniti još bogatije, zabavnije i poučnije mjesto za djecu i odgojitelje podjednako.

„Lutka zna što radi. Lutka je pametna. Lutka je savršena. Ona je uvijek samo ono što treba biti. U naš svijet bezdušnosti i dvoličnosti ona dovikuje: JA SAM JEDINA ISKRENA! JA JEDINA STVARNO IMAM DUŠU!“ (Paljetak, 2007.)

8. LITERATURA

Knjige:

1. Glibo, R. (2000.): „Lutkarstvo i scenska kultura“, Zagreb, Ekološki glasnik
2. Majaron, E., Kroflin, L. (2004.): „Lutka... divnog li čuda!“, Zagreb, Denona d.o.o.
3. Mrkšić, B.(2006.): „Drveni osmjesi“, Zagreb, Denona d.o.o.
4. Paljetak, L. (2007.): „Lutke za kazalište i dušu“, Zagreb, Denona d.o.o.
5. Pokrivka, V. (1980): „Dijete i scenska lutka“, Zagreb, Školska knjiga
6. Vukonić-Žunič, J., Delaš, B. (2006.): „Lutkarski medij u školi“, Zagreb, Školska knjiga
7. Županić-Benić, M. (2009.): „O lutkama i lutkarstvu“, Zagreb, Denona d.o.o.

Fotografije:

- Slika 1: Scenska igra lutkama između dvoje predškolske djece;
<http://www.vrticmilanasachsa.zagreb.hr/>, preuzeto 16.9.2015.
- Slika 2: Ginjol lutke; <http://www.pjetlic-zlatokrijestic.com.hr/galerija/>, preuzeto 15.8.2015.
- Slika 3: Lutka zijevalica; <http://mywaldorfdolly.blogspot.com/>, preuzeto 15.8.2015.
- Slika 4: Lutke sjene; <http://www.kreativa-centar.hr/>, preuzeto 15.8.2015.
- Slika 5: Lutka javajka; <http://www.culture.net/>, preuzeto 15.8.2015.
- Slika 6: Lutke marionete; <http://nova-akropola.com/>, preuzeto 15.8.2015.
- Slika 7: Bunraku-lutka; <http://www.teatar.hr/90314/bunraku-lutke/>, preuzeto 16.8.2015.
- Slika 8: Gigantske lutke; <http://www.klinfo.hr/>, preuzeto 16.8.2015.
- Slika 9: Dijete i lutke; <http://www.roditelji.hr/>, preuzeto 16.8.2015.
- Slika 10: Odgojitelj i lutka; <http://www.hkzasl.hr/>, preuzeto 20.8.2015.

SAŽETAK

Dijete je od svoga ranoga djetinjstva emotivno vezano uz lutku. Prva lutka - draga igračka - tada je njegova poveznica s majkom i jedina sigurnost u novoj i nepoznatoj sredini. U vrtićkoj dobi lutka nastavlja svoju "ulogu sigurnosti", ali polako i sigurno postaje igračka. Scenska lutka, prilagođena dječjem uzrastu, postaje vrijedna didaktička igračka koja ima svoje počasno mjesto. Također je važno i dragocjeno didaktičko sredstvo i pomagalo za rad u ostvarivanju ciljeva i zadataka odgojitelja. Igre s lutkama potiču govor, bogate djetetov rječnik novim riječima i pojmovima, razvijaju mimiku, koordinaciju pokreta te motoriku općenito. Igra lutkama u skupini djece razvija sposobnost suradnje s vršnjacima, stvaranje pozitivne slike o sebi (znam, hoću, mogu) i tako jača njihovo samopouzdanje. Sve ono što lutka može reći, ispričati, otpjevati i otplesati, potiče razvoj stvaralačkoga mišljenja i mašte. Lutke dovode dijete u stanje uzbuđenosti, razigranosti, pokreću njegov misaoni, imaginarni i emotivni svijet i omogućavaju mu da bogatije izražava svoj doživljaj svijeta. Lutke koje ožive u ruci djeteta omogućavaju mu sudjelovanje u zamišljenom svijetu koji je samo stvorilo. Lutka zamjenjuje živa bića, njome dijete u igri manipulira kako želi i, najčešće, kako ne može u stvarnosti.

SUMMARY

Starting in early age, a child is emotionally attached to its puppet. The first puppet - a dear toy - in that age is the child's connection with its mother and the only safe haven in a new and unknown surrounding. During the child's kindergarten age, the puppet still has a "safe haven" role but slowly it becomes a toy. Kindergarten puppet, which is adjusted to the kids is becoming a valuable didactic toy that has its place of honor. Moreover, it is an important and useful didactic tool and aid for work in the kindergarten teacher's process of performing tasks and achieving goals. Games with puppets encourage speaking, enrich the child's vocabulary with new words and terms and foster the development of facial expressions, coordination and motor control in general. Group games with puppets activate the child's ability to cooperate with its peers, but also it helps the child to create a positive image about itself (I know, I will, I can) and in that way it strengthens the child's self-esteem. All of that that a puppet can say, sing or dance affects the development of creative thinking and imagination. Puppets drag the child into a stage of excitement, playfulness and encourage its thought, imaginary and emotional world, which in the end enables the child to express its vision of the world in a richer way. Puppets which come to life in the hands of a child are encouraging the child to participate in its imaginary world. The puppet replaces human beings. The child can manipulate with it in a way that usually, in the real world, it cannot.